AKADEMİK YAKLAŞIMLAR DERGİSİ

Derleme

e-ISSN: 2146-1740
dergipark.org.tr/tr/pub/ayd

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE ALGI: KAVRAMSAL VE TEORİK BİR İNCELEME*

Mustafa ATEŞ, Bitlis Eren Üniversitesi, Bitlis, Türkiye

Sorumlu Yazar: *Mustafa Ateş, mates9271@gmail.com*

Atıf Bilgisi Ateş, M. (2026). Uluslararası ilişkilerde algı: kavramsal ve teorik bir inceleme. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi,17*, 016, 01–18. DOI: 10.54688/ayd.1743889

doi 10.54688/ayd.1743889

Gönderilme: Temmuz 16, 2025 / **Revizyon :** Mart 9, 2026 / **Kabul:** Nisan 3, 2026 / **Yayın:** Temmuz 8, 2026

Özet

Algı, sosyal bilimler alanında felsefe, psikoloji ve sosyoloji gibi disiplinlerde temel bir konuma sahiptir. Bu disiplinler algının kaynağı, etkisi, hakikatle ilişkisi vb. konuları insan ve toplum üzerinden incelemektedir. Algı, insani ve toplumsal yönünün yanı sıra devlet aktörüne olan etkisi itibariyle uluslararası ilişkiler disiplininin de bir konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı algı kavramının uluslararası ilişkilerdeki yeri ve önemini incelemektir. Çalışmada sistematik literatür taraması yöntemiyle algının kavramsal ve teorik bir incelemesi yapılmıştır. Çalışmada algının; uluslararası ilişkilere gelişi, dış politika analizindeki ve teorilerdeki yeri, analiz düzeyi meselesi, teorisyenleri, temel çalışmaları ve uygulama alanları ortaya konulmuştur. Algı kavramı dış politika analizinin psikolojik ve bilişsel unsurlarından birisi olarak dış politikanın oluşum ve uygulama sürecini etkileyen faktörlerden birisidir. Realizm, Neo-realizm, Liberalizm, İngiliz okulu, eleştirel teoriler gibi teorilerin algıya yönelik açıklamaları olsa da psikoloji disiplini ile uyumu ve bilişsel faktörlere verdiği önem itibariyle İnşacı teori algıyı açıklayan en uygun teori olarak ön plana çıkmaktadır. Algı çoğunlukla, klasik çalışmalarda sistem düzeyinde, günümüzde ise birey düzeyinde incelenmektedir. Ancak devlet seviyesinin algı açısından en uygun analiz düzeyi olduğu söylenebilir. Çalışmanın literatüre sağladığı temel özgün katkı; algı kavramını sistematik, geniş ve disiplinlerarası bir çerçevede incelemesidir. Bu doğrultuda makale, mevcut literatürdeki eksikliğe istinaden analiz biriminin devlet-altı aktörleri kapsayacak şekilde genişletilmesini önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Algı, Uluslararası İlişkiler, Dış Politika Analizi, Biliş, Psikoloji

Jel Kodları: F50, F59, N4

* Bu çalışma, Prof. Dr. İsmail Ermağan danışmanlığında İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde "Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi Kurumlarının Sahra-Altı Afrika Algısı" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ YAYINEVİ

Akademik Yaklaşımlar Dergisi hakemli, açık erişimli bir dergidir.
© 2026 Yazar(lar). AÇIK ERİŞİM

AKADEMİK YAKLAŞIMLAR DERGİSİ

Review

e-ISSN: 2146-1740

dergipark.org.tr/tr/pub/ayd

PERCEPTION IN INTERNATIONAL RELATIONS: A CONCEPTUAL AND THEORETICAL EXAMINATION *

Mustafa ATEŞ, Bitlis Eren University, Bitlis, Türkiye

Corresponding Author: *Mustafa Ateş, mates9271@gmail.com*

Citation Ateş, M. (2026). Uluslararası ilişkilerde algı: kavramsal ve teorik bir inceleme. *Journal of Academic Approaches,17,* 016, 01–18. DOI: 10.54688/ayd.1743889

doi 10.54688/ayd.1743889

Received: July 16, 2025 / **Revised :** March 9, 2026 / **Accepted:** April 3, 2026 / **Published:** July 9, 2026

Abstract

Perception has a fundamental position in social science disciplines such as philosophy, psychology and sociology. These disciplines examine issues such as the source of perception, its impact, its relationship with truth, etc. through human and society. In addition to its human and social aspects, perception is also a subject of the discipline of international relations due to its impact on the state actor. The main purpose of this study is to examine the place and importance of the concept of perception in international relations. The study conducted a conceptual and theoretical examination of perception using a systematic literature review. The study examines the emergence of perception in international relations, its role in foreign policy analysis and theory, the issue of the level of analysis, its theorists, key works, and areas of application. As one of the psychological and cognitive elements of foreign policy analysis, the concept of perception is one of the factors affecting the formation and implementation of foreign policy. Although theories such as Realism, Neo-realism, Liberalism, English School, critical theories have explanations on perception, the constructivist theory stands out as the most appropriate theory to explain perception due to its compatibility with the discipline of psychology and the importance it attaches to cognitive factors. Perception is often analyzed at the system level in classical studies and at the individual level today. However, the most appropriate analysis of the state level in terms of perception. The study's primary original contribution to the literature lies in its systematic, comprehensive, and interdisciplinary examination of the concept of perception. In this regard, the article proposes expanding the unit of analysis to include sub-state actors, addressing a gap in the existing literature.

Keywords: Perception, International Relations, Foreign Policy Analysis, Cognition, Psychology

Jel Codes: F50, F59, N4

* This study is based on a doctoral dissertation titled "The Perception of Sub-Saharan Africa by Public Diplomacy Institutions in Turkish Foreign Policy," completed at the Institute of Graduate Studies at Istanbul Medeniyet University under the supervision of Prof. Dr. İsmail Ermağan.

İNÖNÜ UNIVERSITY PRESS

Journal of Academic Approaches is a peer-reviewed open access journal.
© 2026 The Author(s). OPEN ACCESS

Extended Summary

This study aims to examine the place and importance of the concept of perception in the discipline of International Relations (IR). Perception, which is a fundamental subject in disciplines such as philosophy, psychology and sociology, has a critical role in IR as it affects state behavior and foreign policy decision-making processes. The research addresses how perception is integrated into IR, its theoretical foundations, its applications in foreign policy analysis, and the most appropriate levels of analysis in perception studies. It also addresses the issue of perception management as a practice in contemporary international politics.

Perception is a fundamental element shaping the dynamics of conflict and cooperation between states. Misperceptions, in particular, have historically been a major factor in the escalation of wars and crises. Understanding how states perceive threats, allies and adversaries is crucial for analyzing their foreign policy behavior. This study contributes to the literature by presenting the conceptual and theoretical framework of perception in IR from an interdisciplinary perspective. The study seeks to answer the following fundamental questions: How has perception been treated in different disciplines and how has it been integrated into IR? What is the role of perception in foreign policy analysis and decision-making? How do different theories of IR explain perception? How is perception analyzed at the individual, state and system levels? How is perception management used as a tool in international relations today?

The study synthesizes existing theoretical and empirical work on perception in IR using a literature review approach. A conceptual framework is developed by drawing on sources from classical and contemporary IR theories, foreign policy analysis and political psychology. Perception entered international relations through cognitive psychology. While perception, as a subject presented by the cognitive approach in psychology to the discipline of IR, has found its place in cognitive studies in IR, it has gained importance by examining its various aspects within the discipline through studies in the field of political psychology. Accordingly, the perception-based cognitive aspects of foreign policy actors, the impact of perception on policy formation and implementation processes, etc. have been the main topics of investigation.

IR theories have various approaches to perception. Theoretical explanations such as threat perception and security dilemma in realism; democratic peace theory in liberalism; and the emphasis on international society in the British school are directly related to perception. However, the constructivist theory overlaps with perception the most as it offers explanations compatible with the discipline of psychology and the importance it attaches to cognitive elements.

Perception as a cognitive and psychological factor is an important aspect of FPA. Perception is a subject of FPA as it analyzes the cognitive and psychological aspects of individuals involved in the foreign policy making process. In the decision-making approach of FPA, not only individuals but also the perceptions of other actors involved in the decision-making process are considered. Perceptions are analyzed at various levels. During the Cold War, state perceptions were explained on a system basis. In the following period, perceptions at the individual level were also analyzed. However, Robert Jervis argues that the most appropriate level of analysis for perception is the state.

The main original contribution of this study to the literature lies in its holistic perspective aimed at filling the theoretical gap left by Robert Jervis. While Jervis provided a rich typology of misperceptions, he left the question of which specific conditions and mechanisms lead to concrete foreign policy outcomes largely open. This study reconfigures perception studies—often limited to individual-centered political psychology—within an interdisciplinary depth and a multi-layered analysis model. In this direction, the article contributes to the question of through which mechanisms perception is transformed into concrete foreign policy outputs by emphasizing the determinacy of multi-layered structures such as sub-state institutions, media, and civil society.

Foreign policy is a complex process shaped by the interaction of many actors and dynamic factors. Therefore, perception studies should not be limited to the individual level but should be extended to sub-state and non-state actors. Interest groups, civil society organizations, media outlets and bureaucratic units play critical roles in policy formulation and implementation. In

particular, sub-state institutions interact directly with the populations of target countries, making the question of how mutual perceptions are shaped even more important. In this context, the focus of future research should be on analyzing perception dynamics at different institutional levels. Such an approach will bring a new depth and richness to perception studies by overcoming the narrow individual-centered perspective in the existing literature. In addition, future studies are suggested to analyze new research topics such as how social media and artificial intelligence transform perceptions, the relationship between culture and perception, etc. on the axis of the IR discipline.

1. Giriş

Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası sistemde yaşanan dönüşümle birlikte, uluslararası siyasetin doğası, geleneksel devlet merkezli ve rasyonel tercih teorilerinin sınırlarını zorlayan bir yapıya evrilmiştir. Bu süreçte iç ve dış politika arasındaki ayrımın muğlaklaşması, dış politikayı yalnızca devletlerarası bir etkileşim alanı olmaktan çıkararak; toplumsal dinamiklerin, iç politik aktörlerin ve karar alıcıların bilişsel süreçlerinin iç içe geçtiği çok katmanlı bir yapıya dönüştürmüştür (Özcan, 2014, s. 346; Erişen, 2016, s. 368). Dış Politika Analizi (DPA) literatüründeki bu paradigma değişimi, dikkati sistemik zorunluluklardan ziyade, kararların ardındaki insan unsuruna ve bu unsurun dış dünyayı anlamlandırma biçimlerine yöneltmiştir.

Uluslararası siyasette aktörlerin davranışlarını belirleyen temel saik, nesnel gerçekliğin kendisinden ziyade, bu gerçekliğin aktörün zihinsel süzgecinden geçerek kazandığı algı olmuştur. Zira bireylerin ve dolayısıyla devlet mekanizmalarının dış dünyayı nasıl kodladıkları, tehdit ve fırsatları hangi bilişsel haritalar üzerinden tanımladıkları, sosyal bilimlerin ve özelde Uluslararası İlişkiler (Uİ) disiplininin merkezinde yer almaktadır (Hudson, 2005, s. 1). Bu bağlamda algı; felsefeden psikolojiye, sosyolojiden siyaset bilimine uzanan disiplinler arası bir köprü vazifesi görerek, uluslararası siyasetteki stratejik tercihlerin ve çatışma/iş birliği unsurlarının anlaşılmasında temel bir kavram olmaktadır.

Algı, dış politikada karar verme sürecinin ilk aşamasında kendini göstermektedir. Zira politika yapıcı ve uygulayıcı aktörlerin algıları devletlerin dış politika eylemlerinde doğrudan bir etkiye sahiptir (Ateş, 2025, s. 40-44). Algı kavramı, devletlerin dış politika kararlarını, diğer devletlerle olan işbirliği veya çatışma dinamiklerini tesis etmede kritik bir rol oynamaktadır. Devlet aktörlerinin birbirlerine yönelik tehdit algıları, dost-düşman tanımlamaları, güvenlik ikilemleri vb. konular algının devletlerarasındaki ilişkilerdeki etkisinin tezahürüdür. Bu bağlamda algılar Uİ disiplini açısından büyük bir öneme sahiptir.

Devletlerin dış politika davranışı üzerinde sahip olduğu etki itibariyle algı kavramının disiplindeki yer ve öneminin sorgulanması elzemdir. Zira algı konusunun disiplinde kavramsal ve kuramsal olarak hangi konumda yer aldığı, Uİ'ye hangi disiplinlerin etkisiyle geldiği, kavrama hangi yönden yaklaşıldığı, algının hangi analiz sevileri ve birimlerinde incelenebileceği vb. birçok yönden sorgulanması önem arz etmektedir. Çalışma bu sorgulamalar üzerinden algının disiplindeki yer ve öneminin ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Bu doğrultuda çalışmada metodolojik olarak sistematik literatür taraması ile algı konusu kavramsal analize tabi tutulmuştur. Veri toplama sürecinde politik psikoloji ve dış politika analizi literatüründe temel teşkil eden klasik metinler (özellikle Robert Jervis'in çalışmaları) ana kaynak olarak belirlenmiştir. Bu kaynaklar güncel akademik yayınlar ve tartışmalarla desteklenerek incelenmiştir. Çalışmanın metodolojik sınırlılığı, birincil veriye (anket, mülakat vb.) dayalı ampirik bir saha çalışması içermesinden ziyade mevcut kuramsal birikimin eleştirel bir değerlendirmesine odaklanmasıdır. Ancak bu sınırlılığın, disiplinlerarası bir derinlik sağlanarak dengelendiği düşünülmektedir. Ayrıca çalışmanın disiplinlerarası yönü itibariyle gelecek algı çalışmalarına teorik ve metodolojik açıdan bir yaklaşım sunması hedeflenmiştir.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk olarak, kavramın kaynağına inilmesi itibariyle felsefe, psikoloji ve sosyoloji disiplinlerinde algının yerini sorgulayan kavramsal bir çerçeve sunulmaktadır. İkinci bölümde algının Uİ disiplindeki yeri çeşitli alt başlıklarla ele alınmıştır. Uİ teorilerinin algı yaklaşımları, DPA'da algının yeri, karar verme yaklaşımlarında algı konusu, algının analiz düzeyi meselesi ve algı konusunda önemli çalışmaları olan Robert Jervis'in algı yaklaşımı –özellikle yanlış algılama perspektifinden- bu alt başlıklardandır. Son olarak ise algı konusunun günümüzde popüler bir uygulama alanı olan devletlerinin algı yönetimi faaliyeti bir bölüm olarak incelenmiştir. Sonuç kısmında çalışmanın hedefine uygun olarak gelecek çalışmalar için çeşitli öneriler yer

almaktadır.

2. Kavramsal Çerçeve: Disiplinlerarası Bir Kavram Olarak Algı

Algı, sosyal bilimler alanında felsefe, psikoloji ve sosyolojinin temel bir konusunu oluşturmaktadır. Bu disiplinler algıyı insan ve toplum üzerinden incelemektedir. Felsefede algı konusunun en temel tartışmalarından birisi doğa–çevre ayrımıdır. Descartes gibi doğa yaklaşımını benimseyen düşünürler, insanın doğuştan belirli bilgi ve gerçeklik algılarıyla dünyaya geldiğini savunurken; Locke gibi çevre yaklaşımını benimseyen düşünürler, insan zihninin doğduğunda *tabula rasa* (boş levha) olduğunu ve bilginin deneyimler yoluyla kazanıldığını ileri sürmektedir (Atkinson & Hilgard, 2021, s. 5–6).

Algı ile bilgi arasındaki ilişki Antik Yunan düşüncesinde de önemli bir tartışma konusu olmuştur. Platon algıyı duyu organlarında meydana gelen değişimlerle ilişkilendirerek algılama sürecinin doğasını sorgulamış; Aristoteles ise bu tartışmayı geliştirerek duyu algısının psikolojik ve fizyolojik yönlerini açıklamaya çalışmıştır (Knuuttila, 2008, s. 1–2). Modern dönemde ise Immanuel Kant'ın nomen–fenomen ayrımı algı tartışmalarına önemli bir katkı sunmuştur. Kant'a göre insan yalnızca fenomenal dünyayı, yani zihnin duyusal verileri işleyerek oluşturduğu görünümler dünyasını bilebilir; buna karşılık şeylerin zihinden bağımsız gerçekliği olan nomenal dünya, insan bilgisinin sınırları dışındadır. Bu nedenle insanlar nesneleri oldukları gibi değil, kendilerine göründükleri gibi bilirler (Kant, 2022).

19. yüzyıldan itibaren algı, felsefi spekülasyonun sınırlarını aşarak deneysel verilere ve test edilebilir hipotezlere dayalı bir disiplin olan psikolojinin çalışma alanına evrilmiştir (Solso vd., 2014, s. 22-23). Bu bilimsel dönüşümün merkezinde yer alan bilişsel psikoloji; insan zihnini bilgiyi alan, işleyen ve depolayan bir "bilgisayar metaforu" üzerinden modeller (Brown, 2006, s. 6). Bu disiplin çerçevesinde algı; yalnızca duyusal bir girdi değil, çevreden gelen uyaranları tanıyan, organize eden ve aktif bir anlamlandırma süzgecinden geçiren karmaşık süreçler bütünüdür (Zimbardo ve Gerrig, 2002, s. 135; Solso vd., 2014, s. 26).

Psikoloji disiplini açısından algı, dış dünyadaki nesne ve olayları kavramanın ötesinde, algılayanın içsel dünyasıyla doğrudan ilintilidir. Bu öznelliğin temel belirleyicisi ise algılayanın kimlik kodlarıdır. Değer yargıları, normlar, inançlar ve kültürel çevre bireyin beklentilerini şekillendirerek ötekine dair algısını inşa eder. Birey, dış dünyayı her zaman nesnel bir gerçeklikle değil, çoğu zaman görmek istediği veya umduğu biçimlerde algılar (21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü). Genel olarak algı süreci; uyarıcı, ortam ve algılayıcıdan kaynaklanan değişkenlerin dinamik bir etkileşimi olarak tanımlanabilir (Arğın, 2021, s. 22-23).

Sosyoloji disiplini içerisinde algı, temel olarak bilişsel sosyoloji alt dalının çalışma alanında yer almaktadır. Bilişsel sosyoloji, düşünmenin nörolojik mekanizmalarını inceleyen bilişsel bilimlerden farklı olarak, bu mekanizmaların çeşitli sosyo-kültürel bağlamlarda nasıl değişkenlik gösterdiğini ve yönlendirildiğini analiz eder (Ritzer, 2004, s. 107). Bu perspektifte algı, salt bireysel bir zihinsel faaliyet olmanın ötesine geçerek; toplumsal yapının değerleri, normları ve kültürel kodları tarafından şekillendirilen kolektif bir süreç olarak tanımlanır. Algının bu toplumsal karakterini asıl olarak temellendiren algı sosyolojisi; hem bireyci hem de evrenselci yaklaşımlardan ayrışarak, algının topluluklara özgü ve kültürel olarak inşa edilen yönlerini sorunsallaştırır.

3. Uluslararası İlişkilerde Algının Yeri

Uİ disiplini, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yaşanan bilişsel devrimin (*cognitive revolution*) etkisiyle köklü bir değişim geçirmiştir. Geleneksel yaklaşımların rasyonel aktör varsayımına dayanan katı analiz modellerine karşı bir eleştiri olarak yükselen bu dalga, dış politika yapım sürecinin merkezine insanı yerleştirmiştir. Bilişsel yaklaşım, dış dünyayı aktörden bağımsız, nesnel ve verili bir gerçeklik olarak kabul eden pozitivist anlayışı sarsarak; anlamın kaynağının dış dünya değil, o dünyayı algılayan ve zihinsel süzgeçlerinden geçirerek yeniden

inşa eden aktör olduğunu savunmuştur (Doty, 1993, s. 300; Hudson ve Vore, 1995, s. 211). Bu süreçte algı, sadece bir bilgi toplama aracı değil, uluslararası siyasetin dinamiklerini şekillendiren temel bir analitik birim olarak kabul görmüştür. Bilişsel psikolojinin Uİ disiplinine sunduğu bu perspektif, özellikle politik psikoloji alanındaki ampirik çalışmalarla zenginleşerek DPA'nın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Dış politikanın oluşum sürecinde aktörlerin bilişsel yönleri analiz edilirken, algı konusu bu analizlerin önemli bir kısmını oluşturmaktadır (Ateş, 2025, s. 40-44).

Uİ disiplininde algı merkezli çalışmalar, esasen savaşın başlangıcını ve barışın sürdürülebilirliğini salt askeri ve ekonomik kapasite gibi maddi faktörlerle açıklayan geleneksel teorilerin açıklama gücündeki yetersizliklerden kaynaklanmıştır (Holsti vd., 1968; Herrmann, 2013, s. 336). Bu teorik boşluk, disiplini dış politika yapım ve karar verme süreçlerindeki öznel değişkenleri inceleyen kapsamlı çalışmalara yöneltmiştir (Shapiro & Bonham, 1973; Sylvan & Chan, 1984; Herrmann, 1986; Vertzberger, 1990; Vertzberger, 2019).

Literatürün gelişim seyrinde Robert Jervis (1985; 2017a), "algılama ve yanlış algılama" (*perception and misperception*) kavramlarını kavramsallaştırarak, uluslararası politikadaki çatışma döngülerinin nasıl bina edildiğini ortaya koyan temel çalışmalar sunmuştur. Benzer şekilde Richard Herrmann (1985; 1986; 1988), Soğuk Savaş döneminin kutuplaşmış atmosferinde Sovyet ve Amerikan karar alıcılarının birbirlerini nasıl (düşman, müttefik, bağımlı vb.) kategorileriyle algıladıklarını analiz ederek algı çalışmalarını ampirik bir düzleme taşımıştır. Bu çerçeveyi tamamlayan İmaj Teorisi literatürü ise (Boulding, 1959; Holsti, 1962 ve 1967; Kaplowitz, 1990; Herrmann ve Fischerkeller, 1995), ulusal imajların birer bilişsel filtre işlevi görerek dış dünyadan gelen uyaranları nasıl manipüle ettiğini ve stratejik tercihleri nasıl yönlendirdiğini detaylıca ele almıştır.

3.1. Uluslararası İlişkiler Teorilerinde Algının Yeri

Algı konusu için Uİ disiplininde özel bir teorinin varlığından bahsetmek güçtür. Ancak psikoloji disiplinin de etkisiyle kavram, aktörlerin stratejik tercihlerini ve sistemik verileri nasıl anlamlandırdıklarını açıklayan bir değişken olarak çeşitli teorik yaklaşımlarda yer bulmuştur. Pozitivist ana akım teorilerden post-pozitivist yaklaşımlara kadar algı, dış politikanın rasyonel ve irrasyonel yönlerini açıklayan temel bir analitik birim haline gelmiştir. Devletlerin diğer aktörleri tehdit veya fırsat olarak görmesi, uluslararası sistemin doğasına ilişkin görüşler, kimlik, inanç, duygu vb. çeşitli değişkenlere yönelik benlik ve öteki algıları dış politika davranışlarını doğrudan etkileyebilmektedir. Bu nedenle Uİ teorileri, bakılan çerçeve itibariyle algının rolünü farklı şekillerde ele almaktadır.

Klasik ve yapısal realizmde, devletler çoğu zaman rasyonel aktörler olarak ele alınmaktadır. Dış politika davranışları büyük ölçüde insan doğasındaki güç istemi ve sistemin yapısal koşullarıyla açıklamaktadır. Bu çerçevede algı kavramı teorinin merkezinde yer almasa da özellikle dış politika analizleri ve kriz çalışmaları bağlamında önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Algı ile Realizmin en somut kesişim kümesini güvenlik ikilemi (*security dilemma*) oluşturur. Bir devletin savunma amaçlı kapasite artırımı, rakip aktörün zihinsel haritasında 'saldırgan bir niyet' olarak kodlandığında, taraflar rasyonel olmayan bir çatışma sarmalına girer (Balcı, 2016, s. 131-132). Soğuk Savaş döneminde ABD ve SSCB arasındaki ilişkiler, karşılıklı yanlış algılama ve güvenlik ikileminin en açık örneğidir. Örneğin Küba füze krizi kısıtlı bilgi ve hatalı algı süzgeçleri nedeniyle nasıl topyekûn bir yıkımın eşiğine gelebileceğini göstermiştir. 1963'te devreye giren "Kırmızı Hat" esasen yanlış algılamadan kaynaklı bir nükleer savaşı önleme arzusundan ileri gelmiştir.

Neo-realizm yapı odaklı bakış nedeniyle psikolojik değişkenleri reddetse de Neo-klasik Realizm bu boşluğu lider algısına verdiği önem itibariyle doldurmuştur. Zira Neo-klasiklere göre dış politika, siyasi liderler ve elitler tarafından yapılır ve bu nedenle önemli olan, sadece fiziksel kaynakların veya mevcut güçlerin göreceli miktarları değil, onların göreceli güç algılarıdır (Rose, 1998, s. 147). Bu yaklaşım itibariyle Neo-klasikler liderlerin tehditleri

algılaması eksenli bilişsel psikolojik unsurları dikkate alması itibariyle algıya yönelik bir yaklaşım sunmaktadır (Jervis, 2017a, xxvi; Goldgeier & Tetlock, 2001, s. 69-70).

Liberalizme göre algı özellikle karşılıklı güven, işbirliği beklentileri ve kurumsal etkileşimler bağlamında önem kazanmaktadır. Devletlerarasındaki ekonomik karşılıklı bağımlılık arttıkça taraflar birbirlerini yalnızca rakip olarak değil aynı zamanda işbirliği ortağı olarak algılayabilmektedir. Cumhuriyetçi liberalizmin temelini oluşturan Demokratik Barış Teorisi, özünde devletlerin birbirine yönelik imajları ve algıları üzerine inşa edilmiştir. Teoriye göre bir devlet, diğer bir devleti "demokratik" olarak algıladığında, onun askeri gücünü bir tehdit değil, aksine uluslararası istikrarın bir bileşeni olarak kodlamaktadır. Jervis'e göre (2017a, s. xxvi) liberalizmin teorik açıklaması büyük oranda çıkarlar ve algılar arasındaki uyuma bağlıdır. Örneğin, ekonomik karşılıklı bağımlılığın barışa yardımcı olduğu düşüncesi bundan ileri gelmektedir.

İngiliz Okulu, uluslararası sistemi yalnızca güç mücadelesi olarak değil aynı zamanda ortak kurallar ve normlar etrafında şekillenen bir uluslararası toplum olarak tanımlar. Uluslararası toplum, ortak kültür, çıkarlar, normlar, kurumlar ve hukuk vasıtasıyla devletlerarası işbirliğinin artmasına büyük katkılarda bulunur (Devlen & Özdamar, 2010, s. 53). Bu teoride algı uluslararası toplum tanımlamasında tezahür etmektedir. İngiliz okulunun uluslararası toplum vurgusu, sosyal algı perspektifinden algı ile ilişkilendirilebilir (Ateş, 2025, s. 40-44).

Uİ disiplinindeki eleştirel teorilerin de algıya yönelik çeşitli yaklaşımlarından bahsetmek mümkündür. Bu yaklaşımlar algıyı yalnızca bireysel psikolojik süreç olarak görmekten ziyade algının toplumsal, ideolojik ve söylemsel süreçler aracılığıyla üretildiğini savunurlar. Bu üretim itibariyle ilgili teoriler kavramın algı yönetimi pozisyonuna yönelik bir açıklama sunmaktadırlar. Eleştirel teorinin (*Critical Theory*) referans noktalarından birisi olan Robert W. Cox'un ünlü ifadesi olan "teori her zaman birileri ve bir amaç içindir" yaklaşımı algı ile ilişkili olarak değerlendirilebilir. Cox'a (1981, s. 128) göre hiçbir teori tamamen tarafsız veya nesnel değildir; her teori belirli bir tarihsel bağlam, toplumsal güç ilişkileri ve politik amaçlar içinde ortaya çıkar. Bu perspektiften bakıldığında teoriler yalnızca dünyayı açıklamaz, aynı zamanda dünyanın nasıl algılanacağını da belirler. Post yapısalcılara göre algı zihinde değil dilde başlamaktadır. Bir şeyin nasıl tanımlandığı/söylendiği onun nasıl algılanacağını belirlemektedir (Aydin Düzgit, 2015, s. 155). Benzer şekilde Feministler de uluslararası politikadaki kabullerin (güvenlik anlayışları, tehdit algıları vb.) büyük ölçüde erkek egemen normlar tarafından üretildiğini (Eken, 2016, s. 453) ileri sürerek üretilen algılara karşı bir yaklaşım sergilemektedir. Cinsiyetin dünyayı algılama, yorumlama ve teorileştirme konusundaki etkisi üzerine yoğunlaşmaktadırlar (Çetinsağ ve Aksoy, 2021, s. 212).

Robert Jervis (2017a, s. xxvi), Uİ disiplinindeki ana akım pozitivist yaklaşımlarla kıyaslandığında, İnşacı teorinin politik psikoloji ve algı çalışmalarıyla çok daha organik bir örtüşme içerisinde olduğunu savunur. Bu örtüşmenin temelinde, düşünsel unsurlara ve kimliklere yapılan vurgu yatmaktadır. İnşacılığın ve psikolojinin kesişim kümesini, dış politika tercihlerinde maddi kapasitelerden ziyade düşünsel unsurların kurucu rolüne yapılan vurgu oluşturmaktadır (Kowert, 2012, s. 30). Literatürdeki hâkim görüş, inşacı bir perspektifle kurgulanan sosyal gerçekliğin, aktörlerin dış dünyaya dair anlam dünyalarını ve inanç sistemlerini yapılandıran psikolojik süreçlerden bağımsız açıklanamayacağı yönündedir (Houghton, 2007, s. 41-43; Jervis, 2017a, s. xxix; Goldgeier ve Tetlock, 2001, s. 83-84; Shannon, 2012, s. 2). Bu bağlamda dünya siyasetine yönelik bilişsel psikolojik analizlerin İnşacılıkla metodolojik bir bütünlük arz ettiği ve her ikisinin birbirini tahkim ederek küresel siyasete dair daha kuşatıcı bir analitik çerçeve sunduğu düşüncesi ön plana çıkmaktadır.

İnşacı teori, DPA'ya kazandırdığı düşünsel perspektif doğrultusunda algıyı, dış politika tercihlerini yapılandıran anlam dünyalarının merkezi bir bileşeni olarak konumlandırır (Rumelili, 2018, s. 171). Rasyonalist yaklaşımların algıyı özneden bağımsız ve edilgen olarak gören indirgemeci tutumuna karşı çıkan İnşacılık; algının öznelerarası

süreçlerdeki aktif ve kurucu işlevine odaklanır (Wendt, 2021, s. 407-408). Bu bağlamda algı, rasyonalistlerin iddia ettiği gibi pasif bir araç değil; 'öteki'ne karşı aktör rolünü sürekli olarak yeniden üreten dinamik bir süreçtir. Toplumsal bir nitelik kazanan bu algısal süreçler, devletlerin ve liderlerin kendi rollerini, amaçlarını ve kimliklerini tanımlamalarında belirleyici bir rol oynayarak dış politikayı mutlak surette etkiler (Ertem, 2012, s. 184-185; Küçük, 2016, s. 335). Sürecin işleyişinde aktörler, algısal şemalarıyla uyumlu bir çıkar tanımı yapmakta ve bu doğrultuda şekillenen tercihler, nihayetinde somut dış politika eylemlerine dönüşmektedir (Aydın, 2020, s. 71). Dolayısıyla İnşacı analiz için algı; düşünceyi meydana getiren, çıkarı tanımlayan ve eylemi doğuran temel ontolojik birimdir.

3.2. Dış Politika Analizinde Bilişsel ve Psikolojik Bir Unsur Olarak Algı

DPA kapsamındaki geleneksel çalışmalar, devleti homojen ve rasyonel bir aktör olarak konumlandırarak, analizlerinin odağını süreç içi dinamiklerden ziyade somut çıktılara yoğunlaştırmıştır. Ancak DPA alt disiplininin kurumsal kimliğini belirleyen öncül literatür, bu dışsal odaklı analize karşın iç unsurları ve karar alma süreçlerinin öznelliğini merkeze taşımıştır. Politika yapım sürecinin ve bireysel karar vericilerin analitik bir birim olarak kabul edilmesi, disiplinde pozitivist rasyonaliteden kopuşu simgeleyen bilişsel ve psikolojik yaklaşımların doğuşunu tetiklemiştir.

Bilişsel yaklaşım, rasyonelliğe meydan okuyarak bilişsel devrim yapmıştır. Diğer disiplinlerdeki bu devrimden etkilenen Uİ de dış politikanın rasyonel bir maliyet-fayda hesabından ziyade, karar alıcıların öznel çevreleri, algısal dünyaları ve zihinsel temsil biçimleri tarafından şekillendirildiği argümanını savunmuştur (Doty, 1993, s. 300). Psikoloji ve siyaset biliminin kesişim kümesinde gelişen politik psikoloji çalışmaları, mikro düzeyli bir analitik çerçeve sunarak dış politikadaki bilişsel yapıları (*cognitive structures*) merkezi araştırma nesnesi haline getirmiştir. Bilişsel devrim ile birlikte karar verme süreçleri, sadece sistemik baskıların bir sonucu olarak değil; aktörlerin bilişsel mimarileri ile sosyo-psikolojik unsurların etkileşimi üzerinden incelenmeye başlanmıştır (Demirkılınç, 2020, s. 35). Bireysel psikolojinin dış politika üzerindeki belirleyici etkisini savunan bu perspektife göre, politika yapıcıların tam rasyonalite ile hareket etmesi; bireysel algılar, insan bilişi, lider kişiliği ve grup dinamikleri gibi psikolojik kısıtlar nedeniyle mümkün değildir (Alden & Aran, 2017, s. 24).

Uİ alanında bilişsel çalışmalar, dış politika yapım sürecinin asli öznesi olarak bireysel aktör ve özellikle lider üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu literatür; liderlerin motivasyonel kaynaklarını, bilişsel haritalarını, yönetim tarzlarını ve kişisel deneyimlerinin stratejik karar alma süreçlerini nasıl yapılandırdığını ortaya koymuştur (Hudson ve Vore, 1995, s. 212). Bu kuramsal dönüşümün öncüleri arasında; Alexander George'un (1969) operasyonel kod analizi, Margaret Hermann'ın (1980) liderlik özellikleri analizi ve Robert Jervis'in (2017a) uluslararası politikada algı ve yanlış algılamalar üzerine yürüttüğü temel eserler yer almaktadır. Ayrıca Kalevi Holsti'nin (1970) aktörlerin uluslararası sistemdeki işlevlerini tanımlayan Rol Teorisi ile Irving Janis'in (1982; 1989) karar verme süreçlerindeki lider etkisini inceleyen çalışmaları, DPA'da bilişsel perspektifin köşe taşlarını oluşturmaktadır.

3.3. Karar Verme Yaklaşımlarında Algı

Uİ-algı ilişkisi, DPA'da özellikle karar verme yaklaşımı (*foreign policy decision-making*) aracılığıyla çalışma konusu olmuştur. Karar verme yaklaşımı, geleneksel devlet-merkezci anlayışa yönelik metodolojik bir itiraz olarak ortaya çıkmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrası devlet davranışlarını bilimsel ve test edilebilir bir zemine oturtma ihtiyacıyla doğan bu yaklaşım, devleti rasyonel bir soyutlama olarak görmek yerine; analizin merkezine bireyleri, küçük grupları yerleştirmiştir (Palabıyık ve Kürkçü, 2021, s. 41; Walker, 2011, s. 6-7). Snyder ve arkadaşlarının (2002, s. 81) öncülüğünü yaptığı karar verme yaklaşımı karar alıcılara, onların çevresine ve dış etkilere odaklanılması gerekliliğini vurgulamışlardır. Böylelikle yaklaşım algısal süreçlerle doğrudan ilişkili hale getirmiştir.

Bilişsel yaklaşımların aktör-merkezci perspektifi, dış politika yapım ve uygulama süreçlerinde algıyı temel bir

analitik birim olarak ön plana çıkarmıştır. Karar verme sürecinin başlangıç evresini teşkil eden algılama, aktörler arasında kurulan bir anlam kurgusudur (Arı, 2011, s. 219). Devletlerin uluslararası sistemdeki eylemleri, politika yapıcıların dış dünyaya yönelik bu öznelerarası algıları tarafından tayin edilmektedir (Rongkas ve Sulaiman, 2019, s. 90). Jervis (2017a, s. 281-282) karar alıcının algı dünyasını şekillendiren en temel parametrelerden birisi olarak tarihsel tecrübelerden bahsetmektedir. Bir ulusun tarihindeki kilit olayları, yeni verilerin yorumlanmasını sağlayan zihinsel imajları ve nedensel kalıpları belirleyen güçlü birer inanç kaynağıdır (Jervis, 2017a, s. 217-218). Geleceğin geçmişe benzeyeceği varsayımıyla hareket eden aktör, belirsizlik anlarında tarihsel analojilere başvurarak mevcut durumu geçmişle eşleştirmekte, böylece kararlarını hem anlamlandırmakta hem de meşruiyet zeminine oturtmaktadır (Shapiro ve Bonham, 1973, s. 160; Ateş, 2025, s. 26).

Jervis, aktör algısı üzerinde kurucu etkisi olan iki temel tarihsel unsura dikkat çeker: Devrimsel süreçler ve yaşanan son büyük savaş. Bağımsızlık veya devrim gibi dramatik dönüşümler yerleşik inanç sistemlerini yıkarak yeni algısal çerçeveler inşa ederken; büyük savaşların niteliği, ittifak yapısı ve sona eriş tarzı aktörün dünya görüşünü kökten şekillendirmektedir (Jervis, 2017a, s. 262-267). Bu deneyimlerin etkisi, aktörün sürece dâhil olma derecesine (tanıklık, seyircilik veya doğrudan katılım) göre farklılık gösterse de, tarihsel derslerin belirginliği nesiller arası bir aktarıma olanak tanır. Dolayısıyla, söz konusu olayları bizzat deneyimlememiş nesiller dahi kolektif hafıza ve ataların mirası yoluyla bu algısal kodları alarak dış politik imajlarını bu doğrultuda kurgularlar (Jervis, 2017a, s. 239-262).

3.4. Algı Çalışmalarında Analiz Düzeyi

Kenneth Waltz'un (1959) literatüre kazandırdığı üçlü analiz düzeyi (birey, devlet ve sistem) açısından algı, dış politika yapımındaki dinamikler itibariyle her üç seviyede de analiz edilmektedir. Algı, birey seviyesinde doğrudan karar verici konumundaki liderin kişilik özelliklerine, bilişsel yapılarına ve inanç sistemlerine vb. odaklanarak bir analiz çerçevesi sunar (Erdoğan, 2020, s. 49). Devlet seviyesindeki analizde devletin yapısal niteliklerinin (askeri kapasite, ekonomik parametreler ve rejim tipi vb.) ve devlet-altı aktörlerin (çıkar grupları, bürokratik kurumlar ve siyasi örgütler vb.) politika yapım sürecindeki rollerinin analiz edilmesi olmak üzere iki kategoride incelenmektedir (Erişen, 2016, s. 374). Dolayısıyla DPA için algı, hem liderin zihninde bireysel bir süzgeç hem de bürokratik yapılar içerisinde kurumsallaşmış bir anlam dünyası olarak bu iki düzeyde de işlevseldir. Ayrıca algı çalışmaları Soğuk Savaş döneminde ideolojik bir zeminle sistem düzeyinde literatürde yer bulmuştur. Ancak çalışmalar bilişsel devrimin etkisiyle birey düzeyine evrilmiş, aktörlerin durum ve olayları temsil biçimleri analizlerin merkezine yerleşmiştir (Neack vd., 1995, s. 24-25).

Algının hangi analiz düzeyinde inceleneceğine dair Jervis (2017a), ancak değişkenlerin dikkate alınmasıyla analiz düzeyinin belirlenebileceğini ifade etmiştir. Jervis (2017a, s. 15), uluslararası politikada algı konusunun hangi seviyede inceleneceğine dair tartışmayı; politika tercihleri, çevresel algı farklılıkları ve nesnel gerçeklik ile öznelerarası algılar arasındaki boşluk üzerinden şekillendirmiştir. Bu doğrultuda Wolfers, Waltz ve Rosenau'nun yaklaşımlarını sentezleyen Jervis; karar verme (birey), bürokrasi, devletin doğası/iç siyaset ve uluslararası ortam olmak üzere dörtlü bir analiz düzeyi önermiştir (Jervis, 2017a, s. 15).

Jervis, algının bireysel bir süreç olduğunu kabul etmekle birlikte, analizde devlet düzeyinin stratejik ağırlığına dikkat çeker. Ona göre, karar vericiler arasındaki politika farklılıkları çoğunlukla devletin yapısal nitelikleriyle ilişkilidir (Jervis, 2017a, s. 21-22). Uluslararası toplumun temel birimini egemen devletlerin oluşturduğu zeminde, devletlerin siyasal davranış ve eylem biçimlerini tayin eden yegâne unsur, karar alıcılar tarafından öznel olarak kurgulanan algılanan ulusal çıkarlar olacaktır (Muir, 1975, s. 68). Güncel literatürde devlet düzeyindeki algı analizlerinin artık homojen bir yapıdan ziyade; kamuoyu, medya, sivil toplum ve iş dünyası gibi devlet-altı

birimlerin dış politika yapım sürecindeki rollerini ve bu aktörlerin algısal kodlarını merkeze alan çoğulcu bir yapıya büründüğü söylenebilir (Ateş, 2025, s. 25).

Devlet düzeyinin algı analizleri için en uygun zemin olduğu görüşü "Devletler de insanlar gibi algılayabilir mi?" sorusunu beraberinde getirmektedir. Bu sorunun cevabı İnşacı teori çerçevesinde yanıtlanmaktadır. Rasyonalistlerin devleti araçsal akla sahip, maddi güçlere tepki veren egoist bir varlık olarak gören yaklaşımına karşın; İnşacılık, devleti çevreleyen anlam dünyasından bağımsız düşünülemeyen "sosyal bir varlık" olarak tanımlar (Zehfuss, 2004, s. 3-4; Rumelili, 2018, s. 153). Özellikle Alexander Wendt'in (2021, s. 268) "devletler de insandır" argümanıyla şekillenen bu yaklaşım, devlete sadece hukuki bir tüzel kişilik değil; aynı zamanda niyet, arzu ve algı sahibi psikolojik bir kişilik atfeder (Küçük, 2016, s. 361).

Wendt'e göre devletler, kolektif düzeyde bilişsellik yetisine sahip, benlik bilinci olan amaçlı aktörlerdir ve bu insansılaştırma süreci devlet davranışlarını öngörmek için analitik bir gerekliliktir (Wendt, 2021, s. 276-280; Rumelili, 2018, s. 165). Burada kritik olan nokta, devletin bilişsel kapasitesinin kendisini oluşturan bireylere veya topluma indirgenemez oluşudur. Tıpkı insan bilincinin beyin nöronlarına indirgenememesi gibi, devlet de alt birimlerinin tek bir bilişsel sistem olarak işlemesini sağlayan kurumsal bir akla sahiptir (Wendt, 2003, s. 505; 2004, s. 304-305; 2021, s. 248). Dolayısıyla, devlet düzeyindeki algı analizi, bireylerin algılarının toplamından öte, devletin bir sosyal aktör olarak inşa ettiği anlam dünyasını ifade eder.

3.5. Robert Jervis'in Algı Yaklaşımı

Uİ literatüründe algıya yönelik en geniş çaplı çalışma olması itibariyle Jervis'in algı yaklaşımına ayrıca değinmek yerinde olacaktır. Robert Jervis algı konusunda literatüre yapmış olduğu katkı ile başat konumda yer almaktadır. Jervis'in 1976 yılında yayımlamış olduğu *Perception and Misperception in International Politics* adlı kitap, alanda ufuk açıcı ve derinlikli bir çalışma olarak ön plana çıkmaktadır.

Jervis, uluslararası siyaseti karakterize eden etkileşimlerin temelinde birbiriyle ilintili üç ana algısal sürecin yattığını savunur. İlk süreç, farklı aktörlerin aynı nesnel durumu kendi özgül kavramsal dünyaları nedeniyle taban tabana zıt yorumlamalarıdır. Burada temel sorun, aktörlerin dünyayı olduğu gibi gördüklerine dair sarsılmaz inançları ve diğerlerinin de aynı gerçekliği paylaştığı varsayımıdır. İkinci süreç, liderlerin kendi uluslarının 'öteki' tarafından nasıl algılandığına dair geliştirdikleri tasavvurdur. Zira bu algı, karşı tarafın davranışlarını anlamlandırmada hayati rol oynar. Üçüncü süreç ise liderlerin kendi uluslarına dair içselleştirdikleri benlik algıları ve inanç sistemlerinin dış politika tercihlerini etkilemesidir (Jervis, 2017b, s. 269).

Jervis'in literatüre sunduğu en önemli katkı, yanlış algılama konusunun sistematik analizidir. Yanlış algılama, bir aktörün karşı tarafın niyet ve eylemlerine yönelik geliştirdiği tasavvurun gerçeklikle örtüşmemesi durumudur (Ateş, 2025, s. 25). Yanlış algılama konusunun Uİ disiplini açısından bir konu olmasının ardında 20. yüzyılın yıkıcı savaşları ve Soğuk Savaş dönemi yatmaktadır. Zira bu dönemdeki savaş ve uluslararası çatışmalarda yanlış algılama önemli bir neden olarak görülmüştür (Stein, 1982, s. 505). Jervis'e göre, güvenlik çalışmalarının tehditlerin ne olduğuna odaklanıp, bu tehditlerin neden ve nasıl algılandığını göz ardı etmesi büyük bir teorik eksikliktir (Jervis, 2017a, s. xv). Jervis bu eksikliğin doldurulması amacıyla yanlış algılamalara yönelik analizini Uİ disiplinine sunmuştur. Bu doğrultuda Soğuk Savaş döneminde ABD-SSCB özelinde yanlış algılamaya yönelik çalışmalar yapılmıştır (Silverstein & Flamenbaum, 1989; Herrmann, 1986; Herrmann, 1985; McCalla, 1992; Shimko, 1991).

Jervis'in yaklaşımına göre yanlış algılamanın temelinde beklentilerin algıyı yönetmesi yatar. Karar vericiler, dış dünyadan gelen karmaşık bilgileri, zihinlerinde önceden kurguladıkları katı imajlar süzgecinden geçirerek alırlar ve mevcut inançlarını destekleyen verileri seçip diğerlerini dışlama eğilimindedirler (Jervis, 2017c, s. 265-267). Bu bilişsel kapalılık, yanlış algılamanın şu dört temel türünde ortaya çıkmaktadır (Jervis, 2017a, s. 319-406):

Ø *Merkezileşme Algıları (Perceptions of Centralization)*: Aktörler, muhataplarının davranışlarını gerçekte olduğundan daha planlı, koordineli ve merkezi bir irade tarafından yönetiliyormuş gibi görme eğilimindedir.

Ø *Etki veya Hedef Olarak Kişinin Önemini Gözünde Büyütmesi (Overestimating One's Importance as Influence Or Target)*: Liderler, kendi ülkelerinin diğer devletlerin dış politika gündemindeki yerini abartırlar, her hareketi kendilerine yönelik bir hamle (tehdit veya etki) olarak yorumlarlar.

Ø *Arzu ve Korkuların Algılar Üzerindeki Etkisi (The Influence of Desires and Fears on Perceptions)*: Psikolojik bir yansıma olarak liderler, gerçekleşmesini en çok arzuladıkları veya en çok korktukları senaryoları 'en muhtemel gerçeklik' gibi algılama hatasına düşerler.

Ø *Bilişsel Uyumsuzluk ve Uluslararası İlişkiler (Cognitive Dissonance and International Relations)*: Aktörler, kendi hatalı davranışlarını meşrulaştırmak için gerçekliği çarpıtma eğilimindedirler. Davranışlarıyla çelişen bilgileri reddederek zihinsel bir tutarlılık ararlar, bu da dış dünyadan gelen sinyallerin yanlış yorumlanmasıyla sonuçlanır.

Stein'e göre, (1982, s. 505) Jervis'in bu kapsamlı analizine rağmen, DPA'da yanlış algılamanın rolüne dair sistematik bir teori inşa edilmesi süreci henüz tamamlanmış değildir. Jervis, yanlış algılama türlerine dair derinlikli örnekler sunsa da "hangi yanlış algılamanın hangi koşullar altında ve ne tür sonuçlar doğuracağı" meselesi hâlâ belirsizdir. Literatürde yaygın olarak yanlış algılamanın doğrudan çatışmaya yol açtığı varsayılmakta, uluslararası çatışmalar sıklıkla bu bilişsel sapmalara atfedilmektedir. Ancak uluslararası işbirliği süreçlerinde algısal faktörlerin rolü ihmal edilmektedir. Dolayısıyla, yanlış algılamanın sadece bir hata değil, karar mekanizmalarını ve uluslararası çıktıları nasıl dönüştürdüğünü açıklayacak bütüncül bir teoriye duyulan ihtiyaç bakidir. Jervis'in yaklaşımı, söz konusu teorik boşluğu doldurmaya yönelik bir adım olarak, yanlış algılamanın somut dış politika çıktıları üzerindeki etkisini analiz etmektedir.

4. Algının Popüler Bir Uygulama Alanı Olarak Algı Yönetimi

Uİ disiplininde algının en somut ve popüler uygulama alanlarından biri algı yönetimi faaliyetleridir. Algı yönetimi, en genel tanımıyla, devletlerin diğer aktörler nezdindeki mevcut imajlarını hedefledikleri yönde değiştirme, dönüştürme veya pekiştirme çabasıdır. Mintz ve DeRouen (2010, s. 101) imajları, karmaşık bir dış dünyanın çerçevelenmesi, organize edilmesi ve anlamlandırılması için kullanılan zihinsel temsiller olarak tanımlar. Bilişsel süreçlerin bir çıktısı olan imajlar, öteki aktörü kategorize etmeye yarayan basmakalıp yargılardır ve bu yargıların inşasında algılar merkezi bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla imajlar, algıların hem bir sonucu hem de ayrılmaz bir parçasıdır (Özdemirci ve Önder, 2018, s. 64).

Boulding'e göre (1959, s. 120-121) siyasal davranışı belirleyen temel unsur nesnel gerçeklikler değil, imajlardır. Aktörler, dünyanın ham gerçekliğine göre değil, o gerçekliğin kendi zihinlerindeki yansımasına ve dünyanın onları nasıl gördüğüne dair tasavvurlarına göre hareket ederler. Bu bağlamda devlet politikaları, nesnel olgulardan ziyade bu öznel imajlara verilen tepkiler üzerinden şekillenir. Devletlerin karşı tarafın zihnindeki imajları manipüle etme gayreti, algı yönetimini stratejik bir dış politika aracı haline getirmiştir.

Algı yönetimi, devletlerin dış dünyaya yönelik yürüttüğü planlı iletişim faaliyetlerinin bütünüdür. Bu faaliyetlerin temel amacı, hedef aktörlerin duygu, düşünce ve nihayetinde davranışlarını kendi ulusal çıkarları doğrultusunda etkilemektir. Bu yöndeki yaygın yaklaşım da devletlerin yabancı kamuoyunun desteğini elde etme amacıdır (Erol ve Ozan, 2017, s. 186).

Günümüzde algı yönetiminin en temel uygulama aracı kamu diplomasisidir. Geleneksel diplomasi, kapalı kapılar ardında yürütülen hükümetler arası gizli temaslarla sınırlıyken kamu diplomasisi, doğrudan diğer ülkelerin halklarına ve sivil toplumlarına ulaşmayı hedeflemektedir (Paschke, 2007, s. 208). Kamu diplomasisi, bu etkileşim

sürecinde askeri veya ekonomik zorlamadan ziyade yumuşak güç unsurlarına başvurur. Böylece devletler, kültürel ve siyasi değerlerini araçsallaştırarak hedef toplumlar nezdinde olumlu bir cazibe merkezi oluşturmaya çalışırlar.

Soğuk Savaş sonrası dönemde küreselleşme ve iletişim devrimiyle yaşanan paradigma değişimi, dünyayı küresel bir köy haline getirmiştir. Bu durum anlayışın devletlerin halklara yönelik politika üretimini, iletişimi ve iknayı önceleyen bir perspektife evrilmesini zorunlu kılmıştır (Özkan, 2015, s. 3-5). Bu yeni dönemde medya ve dijital iletişim platformları, algıların yönetilmesinde en kritik araçlar haline gelmiştir. Bilginin stratejik olarak şekillendirilmesi, seçici sunumu ve kimi zaman manipüle edilmesi, algı yönetiminin temel iletişim taktikleri arasındadır (Arğın, 2021,s. 54). Medya, sadece bilgi aktaran bir kanal değil, bireylerin ve toplumların dünya görüşlerini yapılandıran en etkili kontrol mekanizmalarından biri haline gelmiştir (Derman, 2021, s. 65).

5. Sonuç

Algı, felsefi bir sorgulama olarak başlayan serüvenini, psikolojinin deneysel yöntemleriyle birleştirerek disiplinlerarası bir derinlik kazanmış ve nihayetinde Uİ disiplininin, özellikle de DPA'nın temel konularından biri haline gelmiştir. Uİ teorilerinin algıya yönelik çeşitli yaklaşımları mevcuttur. Realizmdeki tehdit algısı, güvenlik ikilemi; liberalizmdeki demokratik barış teorisi; İngiliz okulunun uluslararası toplum vurgusu; eleştirel teorilerin gerçekliğin kurgulandığı savunusu gibi teorik açıklamaların algıyla doğrudan ilintili olduğu görülmektedir. Ancak psikoloji disiplini ile uyumlu açıklamalar sunması, bilişsel unsurlara verdiği önem itibariyle algıyla en fazla İnşacı teori örtüşmektedir. İnşacı teorinin sosyal ontolojisi ve Alexander Wendt'in "devletin kişiliği" argümanıyla beslenen bu süreç, algıyı sadece bireysel bir lider psikolojisi olmaktan çıkarmış, devletlerin kolektif anlam dünyalarını inşa eden bir sosyal eylem birimi seviyesine taşımıştır.

Algılar çeşitli düzeylerde incelenmektedir. Soğuk Savaş döneminde devlet algıları sistem temelli açıklanmıştır. Sonrası dönemde birey seviyesinde analizler daha büyük mercekle liderin algısına odaklanmıştır. Devlet seviyesinde geleneksel yaklaşımla devletlerin algıları incelenmektedir. Devletlerin kendi algılarının yanı sıra muhatap devlet veya halkına yönelik algı yönetim faaliyetleri popüler bir uygulama olarak öne çıkmaktadır. Devletler algı yönetimi ile dış politikada giderek önemi artan muhatap ülke toplumuna yönelik yumuşak güç araçları ile kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmektedir. Bunun ardında olumlu imaj oluşturma çabası yatmaktadır.

Robert Jervis'in öncülük ettiği yanlış algılama çalışmaları, bilişsel yapıların ve inanç setlerinin dış politikadaki belirleyici rolünü ortaya koyması bakımından literatürde köşe taşı niteliğindedir. Ancak Jervis'in yaklaşımı, yanlış algılamaların bir tipolojisini sunmasına rağmen, bunun hangi spesifik koşullar altında ve hangi mekanizmalar aracılığıyla somut dış politika çıktılarına dönüştüğü sorusu büyük oranda yanıtsızdır.

Dış politikanın çok aktörlü ve çeşitli faktörlerin etkili olduğu girift yapısı, algının devlet seviyesindeki alt birimlere inilmesini gerekli kılmaktadır. Çıkar grupları, siyasi örgütler, kamu kurumları, medya, sivil toplum vb. devlet-altı/dışı aktörlerin analiz birimi olarak algılarının incelenmesi giderek önem kazanmaktadır. Zira bu kurumlar politika oluşum ve uygulama süreçlerinin birer aktörü konumundadırlar. Özellikle devlet-altı kurumların politika uygulama süreçlerinde muhatap devletin halkıyla doğrudan temas halinde olması itibariyle algıları önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, gelecek araştırmaların odak noktasını, farklı kurumsal düzeylerdeki algı dinamiklerinin analizi oluşturmalıdır. Böyle bir yaklaşım, mevcut literatürdeki birey merkezli dar bakış açısını aşarak, algı çalışmalarına yeni bir derinlik ve zenginlik kazandıracaktır. Ayrıca gelecek çalışmalarda Uİ disiplini ekseninde sosyal medya ve yapay zekânın algıları nasıl dönüştürdüğü, kültür-algı ilişkisi vb. yeni araştırma konuları üzerine analizler önerilmektedir.

Bu çalışma, Uİ literatüründe genellikle politik psikoloji veya birey merkezli dış politika analizi ile sınırlı tutulan algı çalışmalarını, disiplinlerarası bir derinlik ve çok katmanlı bir analiz modeliyle yeniden kurgulamaktadır. Bu

bağlamda makalenin literatüre temel özgün katkısı**,** Jervis'in bıraktığı teorik boşluğu doldurmaya yönelik bütüncül bir perspektif sunmasıdır. Bu doğrultuda makale, algı kavramını sadece birey merkezli bir politik psikoloji objesi olmaktan çıkarıp, disiplinlerarası bir derinlikle sistematik bir analiz modeline dönüştürmektedir. Bu bağlamda devlet-altı aktörlerin analiz birimi olarak çalışılmasının gerekliliği hususu özgün bir yaklaşımla vurgulanmaktadır.

Kaynakça

21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü. (2011). *Psikolojik operasyon, algı yönetimi ve propaganda*. https://21yyte.org/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/psikolojik-operasyon-algi-yonetimi-ve-propaganda/6344

Alden, C., & Arran, A. (2017). *Foreign policy analysis: New approaches*. Routledge.

Arğın, E. (2021). *Algı, sosyal algı ve algı yönetiminin sosyal medyada kullanımı*. İksad.

Arı, T. (2011). *Uluslararası ilişkiler ve dış politika*. MKM Yayıncılık.

Ateş, M. (2025). *Türk dış politikasında kamu diplomasisi kurumlarının Sahra-Altı Afrika algısı* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Medeniyet Üniversitesi.

Atkinson, R., & Hilgard, E. R. (2021). *Psikolojiye giriş*. Arkadaş.

Aydın, G. (2020). Sovyet ardılı coğrafyada kimlik ve dış politika ilişkisi. G. Çapar (Ed.), *Uluslararası ilişkilerde kimlik perspektifinden dış politika biz ve ötekiler* içinde (ss. 69-100). Siyasal Kitabevi.

Aydin-Düzgit, S. (2015). Post-yapısalcı yaklaşımlar ve uluslararası ilişkilerin temel kavramları. *International Relations/Uluslararasi İliskiler*, *12*(46).

Balcı, A. (2016). Realizm. Ş. Kardaş & A. Balcı (Ed.), *Uluslararası ilişkilere giriş* içinde (ss. 119-146). Küre Yayınları.

Boulding, K. E. (1959). National images and international systems. *Journal of Conflict Resolution*, *3*(2), 120-131.

Brown, C. (2006). *Cognitive psychology*. Sage.

Cox, R. W. (1981). Social forces, states and world orders: Beyond international relations theory. *Millennium*, *10*(2), 126-155.

Çetinsağ, İ., & Aksoy, M. (2021). Feminizmin tarihsel dönüşümü ve uluslararası ilişkilerde güç kavramına yaklaşımı. *Global Journal of Economics and Business Studies*, *9*(18), 208-217.

Demirkılınç, S. (2020). Politik psikoloji ve dış politika analizi: Dış politik psikoloji. S. Kantarcı (Ed.), *Politik psikoloji boyutuyla Türk dış politikası (1923-2000)* içinde. Nobel Yayıncılık.

Derman, G. S. (2021). Perception management in the media. *International Journal of Social and Economic Sciences*, *11*(1), 64-78.

Devlen, B., & Özdamar, Ö. (2010). Uluslararası ilişkilerde İngiliz okulu kuramı: Kökenleri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, *7*(25), 43-68.

Doty, R. L. (1993). Foreign policy as social construction: A post-positivist analysis of US counterinsurgency policy in the Philippines. *International Studies Quarterly*, *37*(3), 297-320.

Eken, M. E. (2016). Feminizm, maskülinite uluslararası ilişkiler teorisi: Uluslararası siyasetin toplumsal cinsiyeti. R. Gözen (Ed.), *Uluslararası ilişkiler teorileri* içinde (ss. 443-491). İletişim Yayınları.

Erdoğan, E. (2020). Sonsuz olasıklar diyarında: Dış politika analizi ve araştırma yöntemleri tercihleri. B. B. Coşkun & İ. Rüma (Ed.), *Dış politika analizi konu, kuram, yöntem* içinde (ss. 41-76). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erişen, C. (2016). Dış politika analizi. A. Balcı & Ş. Kardaş (Ed.), *Uluslararası ilişkilere giriş* içinde (ss. 367-388). Küre Yayınları.

Erol, M. S., & Ozan, E. (2017). Türk dış politikasında algı yönetimi. B. Karabulut (Ed.), *Algı yönetimi* içinde (ss. 185-208). Alfa.

Ertem, H. S. (2012). Kimlik ve güvenlik ilişkisine konstrüktivist bir yaklaşım: "Kimliğin güvenliği" ve "güvenliğin kimliği". *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, *8*(16), 177-236.

George, A. L. (1969). The "operational code": A neglected approach to the study of political leaders and decision-making. *International Studies Quarterly*, *13*(2), 190-222.

Goldgeier, J. M., & Tetlock, P. E. (2001). Psychology and international relations theory. *Annual Review of Political Science*, *4*(1), 67-92.

Hermann, M. G. (1980). Explaining foreign policy behavior using the personal characteristics of political leaders. *International Studies Quarterly*, *24*(1), 7-46.

Herrmann, R. (1985). *Perceptions and behavior in Soviet foreign policy*. University of Pittsburgh Press.

Herrmann, R. (1986). The power of perceptions in foreign-policy decision making: Do views of the Soviet Union determine the policy choices of American leaders?. *American Journal of Political Science*, *30*(4), 841-875.

Herrmann, R. (1988). The empirical challenge of the cognitive revolution: A strategy for drawing inferences about perceptions. *International Studies Quarterly*, *32*(2), 175-203.

Herrmann, R. (2013). Perceptions and image theory in international relations. L. Huddy, D. O. Sears, & J. S. Levy (Ed.), *The Oxford handbook of political psychology* içinde (ss. 334-363). Oxford University Press.

Herrmann, R., & Fischerkeller, M. P. (1995). Beyond the enemy image and spiral model: cognitive–strategic research after the cold war. *International organization*, *49*(3), 415-450.

Holsti, K. J. (1970). National role conceptions in the study of foreign policy. *International studies quarterly*, *14*(3), 233-309.

Holsti, O. R. (1962). The belief system and national images: A case study. *Journal of Conflict Resolution*, *6*(3), 244-252.

Holsti, O. R. (1967). Cognitive dynamics and images of the enemy. *Journal of International Affairs*, *21*(1), 16-39.

Holsti, O. R., North, R. C., ve Brody, R. (1968). Perception and action in the 1914 crisis. J. N. Rosenau (Ed.), *Quantitative international politics: Insights and evidence* içinde (123-158). Free Press.

Houghton, D. P. (2007). Reinvigorating the study of foreign policy decision making: Toward a constructivist approach. *Foreign Policy Analysis*, *3*(1), 24-45.

Hudson, V. M. (2005). Foreign policy analysis: Actor-specific theory and the ground of international relations. *Foreign Policy Analysis*, *1*, 1-30.

Hudson, V. M., & Vore, C. S. (1995). Foreign policy analysis yesterday, today, and tomorrow. *Mershon International Studies Review*, *39*, 209-238.

Janis, I. L. (1982). *Groupthink: Psychological studies of policy decisions and fiascoes*. Houghton Mifflin.

Janis, I. L. (1989). *Crucial decisions: Leadership in policymaking and crisis management*. Simon and Schuster.

Jervis R. (1985). Perceiving and coping with threat. Robert Jervis, Lebow R. N., Stein J. G. (ed.), *Psychology and deterrence* in (pp. 13–33). Johns Hopkins University Press.

Jervis, R. (2002). Signaling and perception: Drawing inferences and projecting images. K. R. Monroe (ed.), *Political psychology* in (pp. 293–312). Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Jervis, R. (2017a). *Perception and misperception in international politics*. Princeton University Press.

Jervis, R. (2017b). *How Statesmen Think*. Princeton University Press.

Jervis, R. (2017c). Yanlış algılama üzerine varsayımlar. E. Diri (Ed.), *Uluslararası ilişkilerde anahtar metinler* içinde (ss. 265-290). Der Yayınları.

Kant, I. (2022). *Saf aklın eleştirisi*. Gece Kitaplığı.

Kaplowitz, N. (1990). National self-images, perception of enemies, and conflict strategies: Psychopolitical dimensions of international relations. *Political Psychology*, *11*(1), 39-82.

Knuuttila, S. (2008). Aristotle's theory of perception and medieval Aristotelianism. Henrik Lagerlund and Mikko Yrj¨onsuuri (ed.) *Theories of perception in medieval and early modern philosophy* in (pp. 1-22). Springer Netherlands.

Kowert, P. A. (2012), Completing the Ideational Triangle: Identity, Choice, and Obligation in International Relations. V. P. Shannon & P. A. Kowert (Ed.). *Psychology and constructivism in international relations: An ideational alliance* in (ss. 30-56). University of Michigan Press.

Küçük, M. (2016). Uluslararası ilişkilerde sosyal inşacılık. R. Gözen (Ed.), *Uluslararası ilişkiler teorileri* içinde (ss. 325-377). İletişim Yayınları.

McCalla, R. B. (1992). *Uncertain perceptions: US Cold War crisis decision making*. University of Michigan Press.

Mintz, A., & DeRouen Jr, K. (2010). *Understanding foreign policy decision making*. Cambridge University Press.

Muir, R. (1975). *Modern political geography*. Macmillan.

Neack, L., Hey, J. A., & Haney, P. J. (1995). *Foreign policy analysis: Continuity and change in its second generation*. Prentice Hall.

Özcan, G. (2014). Dış politika analizi. E. Balta (Ed.), *Küresel siyasete giriş: Uluslararası ilişkilerde kavramlar, teoriler, süreçler* içinde (ss. 323-351). İletişim Yayınları.

Özdemirci, A., & Önder, H. B. (2018). Uluslararası Halkla İlişkiler Yoluyla Ülke Algısı ve İmajı Oluşturmak: Almanya'da Türkiye Algısı Ve İmajı Üzerine Ampirik Bir Araştırma (2010-2013). *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, *17*(1), 61-98.

Özkan, A. (2015*). 21. yüzyılın stratejik vizyonu kamu diplomasisi ve Türkiye'nin kamu diplomasisi imkanları*. Tasam, Stratejik Rapor no: *70*.

Palabıyık, M. S. ve Kürkçü, B. (2021). Karakutuyu Açmak: Dış Politika Analizinde Yeni Yaklaşımlar. Sağsen, İ ve Uçgan, N. (Ed.) *Dış Politikada Karar Alma Modellerinden Uygulamaya* içinde (ss. 37-66), Nobel Yayınları.

Paschke, K. T. (2007). Public Diplomacy. Jovan Kurbalija and Kishan S Rana. (ed.) *Foreign Ministries: Managing Diplomatic Networks and Optimizing Value in* (pp. 207-211), Diplo Foundation.

Ritzer, G. (2004). *Encyclopedia of social theory*. Sage publications.

Rongkas, C. R., & Sulaiman, Y. (2019). Leaders, Perception, and Foreign Policy: Suharto and the Restoration of Diplomatic Relationship between Indonesia and China. *Jurnal Academia Praja, 2*(1), 89-101.

Rose, G. (1998). Neoclassical realism and theories of foreign policy. *World Politics, 51*(1), 144-172.

Rumelili, B. (2018). İnşacılık/Konstrüktivizm. E. Balta (Ed.), *Küresel siyasete giriş* içinde (ss. 151-174). İletişim Yayınları.

Shannon, V. P. (2012), Introduction: Ideational Allies—Psychology, Constructivism, and International Relations. V. P. Shannon & P. A. Kowert (Ed.). *Psychology and constructivism in international relations: An ideational alliance* in (ss. 30-56), University of Michigan Press.

Shapiro, M. J., & Bonham, G. M. (1973). Cognitive process and foreign policy decision-making. *International studies quarterly*, *17*(2), 147-174.

Shimko, K. L. (1991). *Images and Arms Control: Perceptions of the Soviet Union in the Reagan Administration.* University of Michigan Press.

Silverstein, B. & Flamenbaum, C. (1989). Biases in the perception and cognition of the actions of enemies. *Journal of Social Issues*, *45*(2), 51-72.

Snyder Richard v.d. (2002). Decision-Making as an Approach to the Study of International Polities, Snyder Richard v.d. (ed.) *Foreign Policy Decision Making in* (ss: 21-154) Palgrave Macmillan.

Solso, R. L., MacLin, O. H. and MacLin, K. M. (2014). Introduction and Research Methods. Robert L. Solso, Otto H. MacLin and M. Kimberly MacLin (ed.) *Cognitive Psychology* in (pp: 17-48). Pearson.

Stein, A. A. (1982). When misperception matters. *World politics*, *34*(4), 505-526.

Sylvan, D. A. & Chan, S. (1984). *Foreign Policy Decision Making: Perception, Cognition and Artificial Intelligence.* Praeger.

Vertzberger, Y. (1990). *The World in Their Minds: Information Processing, Cognition, and Perception in Foreign Policy Decision-Making.* Stanford University Press.

Vertzberger, Y. (2019). *Misperceptions in foreign policymaking: The Sino-Indian conflict 1959-1962*. Routledge.

Walker, S. G.(2011). Foreign Policy Analysis and Behavioral International Relations. Walker, S. G., Malici, A., & Schafer, M. (ed.) *Rethinking foreign policy analysis: States, leaders, and the microfoundations of behavioral*

international relations in (ss: 3-20), Routledge.

Waltz, K. N. (1959). *Man, the state and war*. Columbia University.

Wendt, A. (2003). Why a world state is inevitable. *European journal of international relations*, *9*(4), 491-542.

Wendt, A. (2004). The state as person in international theory. *Review of international Studies*, *30*(2), 289-316.

Wendt, A. (2021). *Uluslararası siyasetin sosyal teorisi*. Küre Yayınları.

Zehfuss, M. (2004). *Constructivism in international relations*. Cambridge University Press.

Zimbardo, P. G. and Gerrig, J. R. (2002). Perception. Daniel J. Levitin (ed.) *Foundations of cognitive psychology: core readings* in (pp. 131-188), MIT press.